

УДК: 358.2/.3:355.457/.458](477)(045)

Олег ХАРУН,
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

Сергій ГОЛОВНЯ,
*кандидат технічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

Федір ДЕМІДЧИК,
*кандидат військових наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНЖЕНЕРНОГО ОБЛАДНАННЯ ПУНКТІВ ПОСТІЙНОЇ ДИСЛОКАЦІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ДО ВІДБИТТЯ ЗБРОЙНОГО ВТОРГНЕННЯ

У статті викладено результати дослідження щодо інженерного обладнання пункту постійної дислокації підрозділу охорони кордону. Розглянуті завдання, що виконуються при інженерному обладнанні, надано методичні рекомендації щодо їх виконання та запропоновано алгоритм роботи з організації інженерного обладнання пункту постійної дислокації підрозділу охорони кордону.

© Харун О., Головня С., Демідчик Ф.

Ключові слова: *задачі інженерного обладнання, алгоритм роботи, методичні рекомендації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дії незаконних збройних формувань і диверсійних підрозділів ЗС Російської Федерації протягом травня – липня 2014 року на ділянках відповідальності відділів прикордонної служби “Станично-Луганське” та “Дьякове”, а також у пунктах пропуску “Червоний Партизан”, “Довжанський”, “Успенка”, “Маринівка” Луганського прикордонного загону засвідчили гостру потребу у всебічному забезпеченні прикордонних підрозділів для ефективного ведення оборонних боїв. Відсутність опорних пунктів підрозділів охорони кордону у перші місяці проведення антитерористичної операції призвела до того, що перший бій підрозділи охорони кордону, як правило, приймали у пунктах постійної дислокації (ППД), які були не обладнані в інженерному відношенні. Результати таких боїв вражають. Незаконні збройні формування, не маючи важкого озброєння, значно не перевищуючи кількісно підрозділи охорони кордону, у більшості випадків вимусили залишити ППД. Тому з метою всебічного забезпечення ефективної оборони підрозділів охорони кордону (ПОК) в умовах збройного вторгнення актуальною є потреба розробки рекомендацій щодо інженерного обладнання ППД.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. На сьогодні відсутні будь-які дослідження щодо організації інженерного обладнання ППД підрозділів охорони кордону. У той же час існує багато досліджень щодо ведення оборони міст, груп будинків та окремих об’єктів, протидиверсійної оборони [6, 7], а також існують рекомендації з організації інженерного обладнання ППД прикордонної застави, розташованої за межами населеного пункту [5].

Мета статті. Виходячи з різноманіття типів ППД та їх знаходження в межах міської та сільської забудови, метою роботи є розробка узагальнених методичних рекомендацій щодо інженерного обладнання ППД підрозділів охорони кордону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи військові конфлікти декількох останніх десятиліть, доводиться визнати,

що переважна більшість боїв відбувається саме в населених пунктах. Прикладом цього є бойові дії в Югославії, Чечні, Південній Осетії, Лівії, Сирії і в зоні проведення АТО. Причиною цього є те, що в більшості перерахованих вище конфліктів один одному протидіяли зовсім не рівноцінні військові сили. З одного боку – це повстанці з легким озброєнням, з другого – регулярна армія, оснащена важкою бронетехнікою й авіацією. Зрозуміло, що повстанці, програючи в чисельності й озброєнні, вимушені шукати більш вигідні позиції, а однією із таких вигідних позицій є населені пункти, зокрема міста [4].

Втрати сторони, що обороняється, у місті набагато нижчі, ніж у польових умовах. Сучасні осколково-фугасні снаряди містять тисячі вражаючих елементів (у тому числі особливо небезпечних голчастих). Наприклад, основний снаряд 9М22У від РСЗО “Град” оснащений 3920 вражаючими елементами. При вибуху на відкритій місцевості такі боеприпаси не залишають шансів тим, хто виявився в радіусі декількох десятків метрів. Але при влученні в будинок вибух відбувається усередині приміщення й зона ураження осколками різко зменшується, обмежуючись одним приміщенням. У цьому випадку виникає реальна небезпека загинути під завалами, але й тут слід враховувати, що сучасні будинки – це зовсім не афганські глинобитні халупи, які розсипаються в пил від черги 30-мм пушки. Сучасні будинки мають досить серйозний рівень міцності. Наочним прикладом тому можуть служити втрати, понесені в результаті обстрілів з усіх видів артилерії Донецького аеропорту і, як порівняння, один обстріл базового табору під Зеленопіллям.

Для ведення ефективної оборони, враховуючи вище перелічені фактори, інженерне обладнання ППД для відбиття раптового нападу на підрозділ охорони кордону повинно містити:

- підготовку будівель підрозділу до кругової оборони;
- обладнання фортифікаційних споруд поза приміщеннями (на території ППД підрозділу);
- обладнання системи ходів сполучень;
- розчищення секторів спостереження і обстрілу;
- створення системи інженерних загороджень;

підготовку шляхів відходу чи прориву з оточення.

Підготовка будівель до кругової оборони (рис. 1) проводиться завчасно і удосконалюється в загрозовий період. Ця підготовка охоплює:

створення умов для ведення вогню із стрілецької зброї;

спорудження вогневих точок для кулеметів та інших вогневих засобів усередині будівель і на підступах до них;

пристосування підвальних приміщень для укриття особового складу, боєприпасів, продовольства;

пристосування дахових приміщень для ведення вогню по повітряних та наземних цілях;

проведення протипожежних заходів.

Якщо вогневі точки обладнуються на дахах, то як бійниці використовуються слухові вікна, а для захисту особового складу від вогню противника встановлюються ящики або мішки з піском. Скло на перших двох поверхах або виїняти, або обклеїти скотчем, щоб скло не потрапляло на голови особового складу при вибухах чи обстрілах із стрілецької зброї – розбите скло під ногами це додаткові ризики. У зимовий період спочатку краще його обклеїти скотчем, оскільки атака може відбутись ще не скоро, і особовий склад не повинен мерзнути від вітрів та морозів.

Перших два поверхи барикадуються, це: і вікна, і входи в будинок, і переходи між поверхами. Якщо не має змоги забарикадувати усі вікна, потрібно замінювати ті вікна, через які може проникнути противник на територію будинку. Також ці вікна можуть використовуватись для вогню з гранатометів. Барикадування вікон відбувається за допомогою мішків із піском чи землею, дверима, добротними меблями, цеглою, різноманітними шафами та іншими предметами, і все це рекомендовано хоч по мінімуму, але закріпити, щоб при потраплянні гранати із РПГ воно все не розлетілось одразу всередину кімнати. У самій барикаді потрібно зробити 1-2 бійниці, через які буде вестись вогонь особовим складом. Також ці бійниці повинні дозволяти кидати (викочувати), гранати під ноги противника, який зумів підійти до стіни. Це важливо, оскільки, якщо група противника зуміє підійти до стіни будинку, усі його вогневі

засоби будуть вести зосереджений вогонь по верхніх поверхах, що б з них не кидали гранат, а якраз перший та другий поверх, можуть бути не в досяжності важкого озброєння ворога, та і самі барикади не дозволять завдавати ушкоджень особовому складу від обстрілів. Окрім того, за можливості у стінах будинку потрібно зробити бійниці. Також вікна кімнат, особливо які не забарикадовані та знаходяться на перших двох поверхах, необхідно обладнати протигранатними сітками. Це звичайна залізна сітка із заборів, панцерні старі ліжка, міцна та товста рибальська капронова сітка тощо. По-перше, вікна, обладнані протигранатними сітками, забезпечують добрий огляд території, на відміну від забарикадованих вікон, по-друге, кинута у вікно противником граната буде повертатись до нього під ноги. Сітку необхідно закріпити під нахилом, інакше гранати можуть опинитись на підвіконні.

Як укриття використовуються підвальні приміщення. За їх відсутності можна влаштувати сховища під полом першого поверху. З будівлі (будівель) підрозділу обладнуються 1-2 приховані виходи.

Для боротьби з пожежами усередині будівлі готується пожежний інвентар (відра, пісок, багри, сокири, лопати, вогнегасники) та інші засоби. Крім того, дерев'яні підлоги засипаються піском, а легkozаймісті предмети виносяться за межі будівлі.

При обороні ППД не слід нехтувати риттям окопів. Вони менш примітні, ніж барикади, й значно краще прикривають від розривів гранат, мін та снарядів. Крім того, мережа окопів і ходів сполучення допомагає прихованому переміщенню, можливості постійно міняти позиції й виходити з-під обстрілу.

Фортифікаційні споруди для вогневих засобів за межами будівель обладнуються з розрахунку прикриття вогнем усіх підступів до ППД підрозділу. Вони можуть бути як закритого типу (рис. 2), так і звичайними окопами для вогневих засобів.

За відсутності підвальних приміщень і неможливості обладнання сховища під підлогою першого поверху обладнуються бліндажі, усі споруди за межами будівель з'єднуються ходами сполучення.

Усі вогневі споруди і позиції ретельно маскуються за допомогою підручних засобів і рослинності у вигляді мілких кущів, клумб тощо.

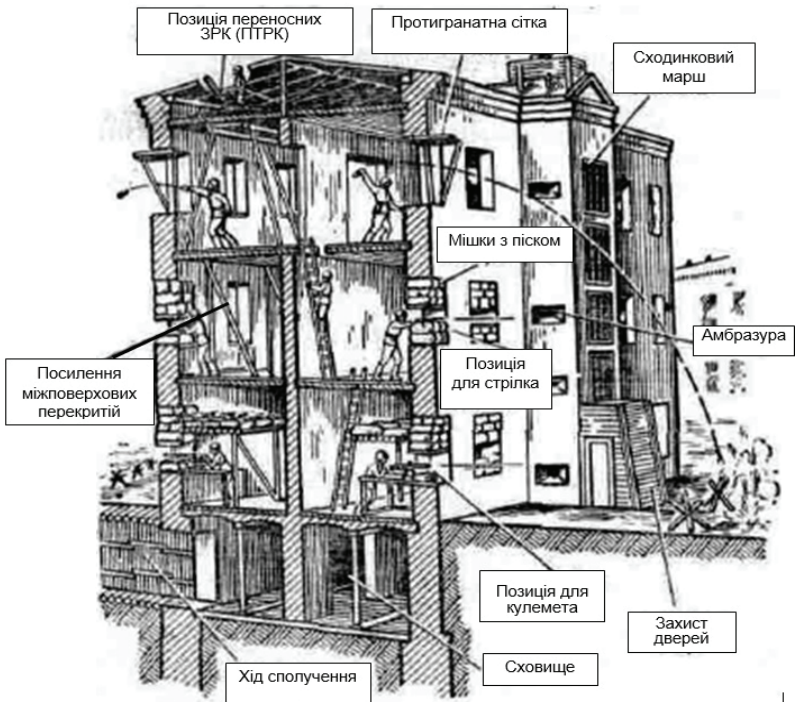

Рис. 1. Підготовка до кругової оборони основної будівлі ППД

Огорожа території використовується як захист, якщо вона міцна, чи як маскувальні засоби для розташування за нею вогневих позицій.

Окрім таких заходів, як підготовка будівель підрозділу до кругової оборони, обладнання фортифікаційних споруд, обладнання системи ходів сполучень, розчищення секторів спостереження і обстрілу, важливе значення під час інженерного забезпечення оборони ППД мають інженерні загородження.

Інженерні загородження забезпечують можливість ефективного застосування усіх видів зброї. Тому створення системи інженерних загороджень (СІЗ) дасть реальну можливість ПОК протистояти значно переважаючим як кількістю, так і озброєнням, силам проти-

вника. На даний час у ПОК та ООДК відсутні інженерні боєприпаси, вибухові речовини та засоби підриву, тому неможливо створити ефективну систему інженерних загороджень у поєднанні мінно-вибухових загороджень (МВЗ) та невибухових (НВЗ). Зважаючи на це, основні зусилля із створення СІЗ потрібно спрямовувати на підготовку в мирний час плану системи невибухових загороджень з розрахунками її створення в найкоротший час у загрозовий період. Можливості зі створення невибухових загороджень відрізняються щодо кожного ПОК, виходячи з інфраструктури та місцевості, в котрій він розташований. Підготовка плану системи НВЗ може виконуватись тільки фахівцями ВЮДК безпосередньо на ділянці ПОК при проведенні рекогносцировки для підготовки до інженерного обладнання ППД ПОК.

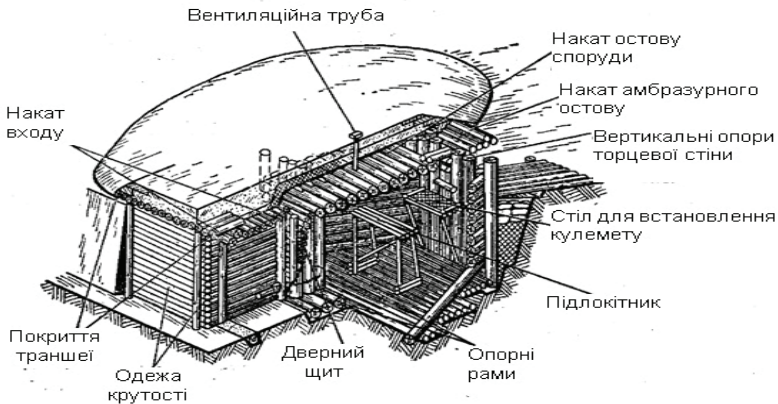

Рис. 2. Дерево-земляна вогнева точка

У червні 2016 року в ГШ ЗСУ проходила науково-практична конференція “Уроки гібридної війни: воєнні аспекти”. У роботі конференції брало участь вище керівництво держави, ЗСУ та ІВФ. “На випадок повномасштабного вторгнення має бути відшліфований план загальної мобілізації і функціонування країни в умовах воєнного стану”, – сказав Президент, який також брав участь у роботі конференції. За його словами, слід підготувати інфраструктуру і відповідну матеріально-

технічну базу для того, щоб мати можливість у разі потреби оператив-но розгорнути партизанський рух [3].

З урахуванням цих тенденцій стратегічного планування оборон-них операцій з прикриття державного кордону підготовка шляхів від-ходу чи прориву з оточення стає надзвичайно важливим завданням для збереження життя особового складу ПОК.

Оскільки оборона ППД буде вестись на досить обмеженій площі, тому автомобільну техніку доцільно вивести у пункти очікування, за-маскувавши її та організувавши охорону, за необхідності передисло-кацію в інший пункт очікування. Підготовка шляхів буде полягати у визначенні маршрутів відходу чи прориву з ППД у пішому порядку до місць зосередження автомобільної техніки. Дані маршрути повинні бути досить прихованими, дозволяти можливість маневру та відходу з уникненням бойового контакту. Підготовлюються основні та запасні маршрути, а за можливості і хибні шляхи руху. Підготовка шляхів від-ходу повинна чітко плануватись залежно від погодно-кліматичних та сезонних умов.

На основі методичних рекомендацій розроблено алгоритм робо-ти щодо організації інженерного обладнання ППД ПОК.

До складу рекогносцирувальної групи повинні входити: началь-ник штабу (начальник оперативної групи), начальник відділення інженерного облаштування державного кордону, начальник житло-во-експлуатаційного відділення, представник місцевої адміністрації. Основною метою роботи рекогносцирувальної групи є відпрацю-вання попереднього рішення на оборону ППД ПОК і його інженер-не обладнання, також посадка на місцевості інженерних споруд, що обладнуються як завчасно, так і під час безпосередньої підготовки до відбиття нападу. Попереднє рішення на оборону ППД та його інже-нерне обладнання розробляється на схемі масштабу 1:1000. На схемі відображається:

- район розташування ППД;
- розташування постів спостереження та вогневих позицій під-розділу;
- система вогню з урахуванням вогневих можливостей зброї;

інженерні загородження і природні перешкоди на підходах до ППД;
заходи з розчищення секторів спостереження та обстрілу;
місця розташування сховищ, бліндажів для захисту особового складу;

система траншей, ходів сполучення;
підготовка шляхів відходу чи прориву з оточення;
обладнання резервного пункту водопостачання;
заходи з маскуванню окремих фортифікаційних споруд і позицій загалом.

На зворотньому боці схеми оформлюється пояснювальна записка, в якій:

обґрунтовується прийняте рішення на оборону;
визначається характер фортифікаційного обладнання позицій підрозділу, що виконується завчасно, та черговість безпосередньо при підготовці до відбиття збройного вторгнення;

відображаються положення, які характеризують наявність та обсяг місцевих будівельних матеріалів;

визначаються місця посадки фортифікаційних споруд залежно від їх призначення, умов місцевості;

вказуються орієнтовні строки фортифікаційного обладнання позицій підрозділу.

Висновки. У статті розроблені узагальнені методичні рекомендації щодо інженерного обладнання пунктів постійної дислокації підрозділів охорони кордону, у яких враховано специфіку тактики гібридної війни на ділянках відповідальності підрозділів охорони державного кордону. На основі розроблених рекомендацій подано узагальнений алгоритм роботи посадових осіб органу охорони державного кордону щодо інженерного обладнання ППД ПОК. Розроблені рекомендації та алгоритм, урахувуючи досвід боїв 2014 року на державному кордоні, дозволять створити умови для забезпечення ефективного інженерного обладнання ППД в умовах збройного вторгнення, завчасно підготувати підрозділи охорони кордону до ведення оборонних боїв.

У подальшому існує потреба в деталізації розробленого алгоритму, його формалізації з метою створення умов для прогнозування

ефективності проведених заходів щодо інженерного обладнання ППД на загрозливих напрямках.

Список використаної літератури

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України № 661-IV від 3 квітня 2003 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 27. – Ст. 208.
2. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II (батальйон, рота). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – 368 с.
3. Порошенко П. О. Виступ на науково-практичній конференції у ГШ ЗСУ 14-16 червня 2016 р. “Уроки гібридної війни: воєнні аспекти”. [Електронний ресурс] / П. О. Порошенко. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zavdyaki-nabutomu-dosvidu-mayemo-sprognozuvati-podalshikrok-37355>
4. Герасименко В. П. Розвиток тактики на основі досвіду локальних воєн і збройних конфліктів / В. П. Герасименко, І. С. Цибулько, А. І. Андросов // Наука і оборона. – 2004. – № 3. – С. 29–32.
5. Гуров В. А. Исторический опыт применения ПВ КГБ СССР и ГПС ФСБ РФ в формировании “пояса безопасности” в северных границах Афганистана в 1979-2005 гг. / В. А. Гуров // Вектор науки ТГУ. – 2014. – № 1.
6. Ясько В. А. Підвищення ефективності фортифікаційного обладнання та маскування позицій та базових районів підрозділів, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції / В. А. Ясько // Збірник наукових праць НАДПСУ. – 2014. – № 2(62). – С. 316–328.
7. Демідчик Ф. А. Визначення характеру фортифікаційного обладнання позицій підрозділів охорони об’єктів під час рекогносцировки / Ф. А. Демідчик, С. В. Божко // Збірник наукових праць НАДПСУ. – 2013. – № 2(60). – С. 48–58.
8. Демідчик Ф. А. Методика оцінки ефективності інженерного забезпечення протидиверсійного захисту об’єктів : дис. ... канд. війск. наук : 20.01.01 / Ф. А. Демідчик. – Кам’янець-Подільський : ВП, 2005. – 151 с.

Рецензент – доктор технічних наук, доцент Лисий М. І.

Харун О., Головня С., Демидчик Ф. Методические рекомендации по организации инженерного оборудования пунктов постоянной

дислокации подразделений охраны государственной границы при подготовке к отражению вооруженного вторжения

В статье изложены результаты исследования инженерного оборудования пункта постоянной дислокации подразделения охраны границы. С этой целью рассматриваются задачи, выполняемые при инженерном оборудовании, предоставляются методические рекомендации по их выполнению и предлагается алгоритм работы по организации инженерного оборудования пункта постоянной дислокации подразделения охраны границы.

Ключевые слова: задачи инженерного оборудования, алгоритм работы, методические рекомендации.

Kharun O., Holovnia S., Demidchuk F. Methodical recommendations concerning organization of engineering equipment of permanent bases of border guard units during preparation to repel armed infiltration

The actions of illegal armed formations and raiding units of the Armed Forces of the Russian Federation during May – July in 2014 in the areas of responsibility of border divisions “Stanychno-Luhanske” and “Diakove” as well as at the crossing points “Chervonyi Partyzan”, “Dovzhanskyi”, “Uspenka”, “Marynivka” of Luhansk border detachment proved that there is an urgent need of comprehensive support of border guard units for efficient combating.

The absence of permanent bases of border guard units during the first months of anti-terroristic operation caused the event when border guards had to repel illegal armed formation in the points of their permanent locations which were not equipped properly. The results of such combats strike as border guards that were not armed with heavy weapons and did not decrease in strength in many cases had to leave their permanent bases after attack of illegal armed formations. Thus, in order to ensure comprehensive support of border guard units for efficient defensive actions during armed infiltrations it is necessary to elaborate recommendations concerning organization of engineering equipment of border guard permanent bases.

At this point any investigations dealing with organization of engineering equipment of permanent bases of border guard units are absent. At

the same time there are many scientific works devoted to the problems of defense of settlements, building, and individual objects, anti-diversionary defense and also there have been developed recommendations concerning organization of engineering equipment of permanent bases of border post located outside the settlement.

The article has presented the results of investigation concerning engineering equipment of permanent base of border guard unit. In order to reveal the problem the authors analyze the tasks which are conducted with the use of engineering equipment, provide methodical recommendations how to carry out the tasks mentioned above and describe the algorithm of work concerning engineering equipment of permanent base of border guard unit.

Keywords: *work algorithm, recommendations concerning organization of engineering equipment, methodical recommendations.*